

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Γ΄.

Ὁ βιβλίον ἐστὶ περὶ τοῦ ἄν. θεοῦ καὶ ἀθανάτου·
βουλεύσασθε ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οὐκείων. (Πλάτ. Θεάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1881

αν ἁρμονίας εἰς τὰ διάφορα εἶδη τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου. Οὕτω δὲ ἀπετελέσθη ὁ ἰδιάζων ἐκεῖνος χαρακτηρ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅστις δὲν εἶνε προῖον ἀφῶνων τινῶν νόμων, ἀλλὰ ἀνεβλάστησεν διὰ τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ χοροῦ, διὰ τῶν ἀσμάτων καὶ τῆς ἱστορίας καὶ τέλος διὰ τῆς ἐλευθέρας ἐπιμιξίας καὶ συνομιλίας πολλῶν φύλων καὶ ἀποικιῶν ὡς ζωηρὸς καὶ ἐναργῆς τύπος τῆς φύσεως.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, περιλαμβανούσης διάστημα μείζον τῶν δισχιλίων ἐτῶν, δύο μεγάλας περιόδους διακρίνομεν, τὴν φιλολογίαν τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν τῶν Ἀλεξανδρινῶν, Ῥωμαϊκῶν καὶ Βυζαντινῶν χρόνων· ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ καθικνουμένη μέχρι τοῦ 300 π. χ. ἀναπτύσσει τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα κατὰ φυσικὸν λόγον ἐκ τῶν πρώτων ἀρχῶν τὴν ποίησιν διὰ τοῦ ἔπους, τῆς λυρικῆς καὶ δραματικῆς ποιήσεως, καὶ ἐν ἴσῳ βαθμῷ τὸν πεζὸν λόγον διὰ τῆς ἱστορίας, τῆς ῥητορικῆς καὶ φιλοσοφίας. Ἀλλ' ἅμα τῇ ἀπωλείᾳ τῆς ἐλευθερίας, ἐσβέσθη καὶ ἡ δημιουργικὴ τοῦ ἔθνους δύναμις· ἡ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους φιλολογία μεταβάλλεται τότε εἰς παγκόσμιον ἑλληνικὴν φιλολογίαν, περιλαμβάνουσαν πάντῃ τὰ ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἐλκυόμενα ἔθνη καὶ εἰς τὴν ἐκάστοτε ἐπιρροὴν τοῦ χρόνου ὑπέεικον, ἧτις ὅσω μᾶλλον ἐπεκτείνεται, τοσοῦτο δυνάμεως καὶ πρωτοτυπίας ἀπόλλυσι· ἀπαλλοτριουμένη τοῦ βίου τοῦ ἔθνους, ὑπαναχωρεῖ εἰς τὰ σχολεῖα ὡς κτῆμα ἰδίας τινὸς τάξεως λογίων. Αὕτη διασώζει καὶ καλλιεργεῖ τοὺς προτέρους τοῦ πνεύματος θησαυρούς, ἀπεργάζεται ἰδίαν ἔντεχνον ποίησιν καὶ γίνεται φορεὺς τῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, μέχρις οὗ περὶ τὸ τέλος τοῦ μέσου αἰῶνος γίγνεται αἰτία τῆς ἀναπλάσεως νέου πνευματικοῦ βίου ἐν Εὐρώπῃ.

Σ Ο Φ Ι Σ Τ Α Ι.

ΥΠΟ ΣΤ. ΔΕΛΕΚΟΥ

καθηγητοῦ.

Περὶ γενέσεως τῆς σοφιστικῆς.—Βίος τῶν σοφιστῶν.—Γνώμαι τῶν παλαιῶν περὶ τῶν σοφιστῶν.—Θεωρία περὶ τῆς γνώσεως.—Ἐριστικὴ.—Ἠθικὴ σκέψις.—Ἀρετὴ.—Δίκαιον.—Θεοί.—Ῥητορικὴ.—Λέξεις.—Ἄξια καὶ σημασία.

Ὡς ἡ εἰκὼν τοῦ ἀπείρου κόσμου κατὰ πᾶν χρονικὸν μῦρον μεταβάλλεται, τὰ ἐν τῷ μεγάλῳ ρεύματι τοῦ δρόμου τοῦ κόσμου γινόμενα εἶνε ἀποτέλεσμα προτέρων αἰτίων, οὕτω καὶ ἡ καθόλου εἰκὼν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ μικρόκοσμος οὗτος, κατὰ διαφόρους χρονικὰς περιόδους ἀλλοία παρί-

σταται. Τούτου μάρτυς ἀψευδέστατος εἶνε ἡ ἱστορικὴ λάμψις, ἡ τρεῖς περίπου χιλιετηρίδας καταλάμπουσα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, οὔτινος τὰς πρώτας ἀρχὰς καὶ τὸ μέλλον βαθεῖα καλύπτει νύξ. Παίζει δὲ ἡ φαντασία πρὸς τὸ διπλοῦν τοῦτο σκότος πλάττουσα κόσμους ἰδανικοὺς καὶ ἀχωρίστους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῶν ἀμεταβλήτων καὶ αἰώνιων τῆς καρδίας πόθων.

Ὅσω δὲ μακρότερον τὸ νῆμα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τοσοῦτω πολυπλοκώτερα καὶ ποικιλώτερα τὰ ὑφάσματα τῶν γνώσεων ἐκτυλίσσονται. Τίς δὲν θαυμάζει σήμερον, ὅτι πᾶσαι αἱ μορφαὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορίας εἰς τέλεα σχεδὸν συστήματα ἐπιστημῶν ἀπετελέσθησαν; Τίς δὲν θαυμάζει σήμερον τὴν θαυματουργὸν τῶν σχολείων δύναμιν, ἐν οἷς ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ κατὰ θαυμάσιον τρόπον ὠρισμένα κατὰ ποιὸν καὶ ποσὸν γνώσεις τοῦ παρελθόντος μεταφυτεύονται, αἱ κυριώτατον τέλος ἔχουσαι τὴν διάπλασιν χαρακτήρων ἀγαθῶν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῆς νεότητος, τὴν ἀπόλεμον ταύτην τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας δύναμιν; Τίς δὲν θαυμάζει σήμερον, ὅτι ὕλη καὶ δύναμις ἐδουλώθησαν ὑπηρετοῦσαι εἰς τὰς ἀπείρους τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκας, ὅτι οἱ δολιχοδρομοῦντες κεραινοὶ, τὰ ὄπλα τοῦ Ὀμηρικοῦ Διός, σήμερον θαυμάζονται, ὅτι θαλάσσια κήτη, ὡς ὄρη, μένος πυρὸς πνέοντα σχίζουσι τοὺς ὠκεανούς, ὅτι πυρίπνοα χερσαῖα ὀχήματα μηδενίζουσι τὰς ἀποστάσεις τοῦ χώρου, ὅτι ἠλεκτρικὰ ρεύματα κομίζουσιν ἀγγελίας πανταχοῦ γῆς ταχύτερον, ἢ ἡ ποδήγημος ὠκέα Ἴρις, ὅτι ὁ Ἄρης ὠπλισμένος πυρὶ καὶ σιδήρῳ ταχεῖς καὶ παμπληθεῖς ὀλέθρους εἰς μεγάλα καὶ μακρὰ συμπλέγματα στρατευμάτων σκορπίζει; Τίς δὲν θαυμάζει σήμερον τὸ μακρότατον βλέμμα τοῦ ἀστρονομοῦντος εἰς τὰ ἀπώτατα τοῦ οὐρανοῦ βᾶθη τὸ καταμετροῦν τὴν ταχύτητα, τὸν ὄγκον, τὰς τροχιάς καὶ τὰς μακροτάτας ἀποστάσεις τῶν ἀπειρομεγέθων τοῦ κόσμου σφαιρῶν; Ἀθάνατοι εἶνε οἱ στίχοι τοῦ Σοφοκλέους, « πολλὰ τὰ δεινὰ κούδεν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει. » Ἄλλ' ἄράγε τῶν θαυμάτων τούτων εἶνε εὐρετῆς μόνον ὁ σημερινὸς αἰὼν; οὐχί· εἶνε ἀποτέλεσμα πολλῶν προηγουμένων αἰώνων. Οὕτω λοιπὸν πρὸς γένεσιν τῆς σοφιστικῆς δὲν εἶνε μόνον οἱ χρόνοι καθ' οὓς ἔζησαν οἱ σοφισταί, ἀλλὰ καὶ οἱ πρότερον.

Γένεσις τῆς σοφιστικῆς. Ὀλίγοι τῶν φιλοσοφούντων μέχρι τοῦ μέσου τῆς πέμπτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος εἶχον κατανοήσει, ὅτι ἦτο χρειαθεωρητικῆς τινος φιλοσοφικῆς παιδεύσεως· ἀλλ' οὐδεὶς σχεδὸν ἐπεχείρησε τὴν ἐπιτέλεσιν ταύτης καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐπιστήμη δὲν καθίστατο κοινὸν κτῆμα οὐδ' ἐπὶ ταύτης ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ ἐθεμελιόυτο. Τοιαύτην ἐπιχείρησιν ἐπεχείρησαν μόνον οἱ Πυθαγόρειοι οἱ συγκροτήσαντες αὐτὴν

λογον (συνέδριον ἢ ὀμακῶιον) ὡς τέλος ἔχοντα τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν ἀγωγὴν τῶν πολιτῶν· ἀλλὰ τὰ διδάγματα ταῦτα τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἦσαν δημοτικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος· ἐν γένει δὲ ἦτο ξένον τῶν παλαιοτέρων χρόνων, ὅτι πρόπει ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ νὰ στηρίζηται ἐπὶ τῆς γνώσεως. Ἀλλὰ τὴν κατάστασιν ταύτην χορὸς παντοίων ποικίλων σχέσεων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἔμελλε νὰ μεταβάλη· οἱ πρὸς τοὺς Πέρσας τῶν ἐλλήνων πόλεμοι, ὧν κλέος ἀνθῆσεν αἰχμᾶς, ἡ φαινὰ τῆς ἐλευθερίας κρηπίς καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Γέλωνος τῶν Καρχηδονίων ἦτα οὐ μόνον συνεβάλλοντο εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ τῶν διαφόρων σχέσεων τοῦ βίου τῶν τότε χρόνων. Μετὰ τὰ μεγάλα ταῦτα καὶ ἐνδοξα γεγονότα μέγας νεανικὸς ἔρως τοῦ πράττειν ἐμπίπτει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πάντων, ἐνθουσιασμὸς ἄμετρος ἀνάπτεται, φρόνημα ὑψηλὸν καὶ ἀγέρωχος μεγαλαυχία λάμπει εἰς τὰ ὑπερήφανα τῶν πολιτῶν πρόσωπα, θάλλπος ἐγωΐσμοῦ δικαίου θερμαίνει τὰ στήθη τῶν ἀγωνισαμένων καὶ μανικὸς ἔρως πολιτικῆς δόξης, ἐλευθερίας καὶ δυνάμεως εὐέλπιδας τούτους ἐλαύνει. Ἡ εὐφρόσυνος λοιπὸν αὕτη μέθη ἐπὶ τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων παρώρμησε τοὺς κινδυνεύσαντας ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἐλευθερίας νὰ νεωτερίσωσιν· αἱ παραδόσεις τοῦ παρελθόντος, τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὰ νόμιμα ἐφαίνοντο ἤδη μικρὰ καὶ στενά. Μείζον δὲ πάσης ἄλλης πόλεως ἐνεωτέρισαν αἱ Ἀθηναί, ἡ Ἑλλάς τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὀξεῖς ἐπιρροῆσαι τι καὶ ἐπιτελέσαι, οἱ τολμηταί, οἱ κινδυνευταί καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς εὐέλπιδες χρῶνται πολιτεία οὐ ζηλοῦση τοὺς τῶν πέλας γόμους, παράδειγμα δὲ αὐτοὶ ὄντες ἢ μιμούμενοι ἑτέρους· καὶ ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλίγους ἀλλ' ἐς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία κέκληται, μέτεστι δὲ κατὰ τοὺς γόμους πρὸς τὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον. Ὅτε δὲ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν οἰκοστροφῆι ὁ μεγαλεπήβολος Περικλῆς, ὁ δυνατὸς γινῶναι τὰ δέοντα καὶ σαφῶς διδάξαι καὶ φιλόπολις καὶ κρείσσων χρημάτων, ἤρξατο τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης ὑπολάμπων καὶ εἰς τοσοῦτον ἐκπληκτικὸν μέγεθος δόξης, πλούτου, δυνάμεως καὶ κάλλους τεχνῶν προήχθησαν αἱ Ἀθηναί, ὥστε αὐτὸς οὗτος θαυμάζων λέγει. «Ξυνελών τε λέγω τὴν τε πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παιδεύειν εἶναι. . . . μετὰ μεγάλων δὲ σημείων καὶ οὐδὲ μοι ἀμάρτυρόν γε τὴν δύναμιν παρασχόμενοι τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα καὶ οὐδὲν προσδεόμενοι οὔτε Ὀμήρου ἐπαινέτου οὔτε ὅστις ἔπεισι μὲν τὸ αὐτίκα τέρψει, τῶν δὲ ἔργων τὴν ὑπόνοιαν ἢ ἀλήθειαν βλάψει, ἀλλὰ πᾶσαν μὲν θάλασσαν καὶ γῆν ἐσβατὸν τῇ ἡμετέρᾳ τόλμῃ καταναγκάσαντες γενέσθαι, πανταχοῦ δὲ μνημεῖα κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν αἰδία ξυγκατοικίσαντες.» Δικαίως αἱ ἀρχαῖαι Ἀθηναί ὠνο-

μάσθησαν θαῦμα· διότι οὐδεμία ἄλλη πόλις παρέχει τοιοῦτον παράδειγμα· μάλλον δὲ ἐκπλήσσεται τις, ὅταν ἀποβλέψῃ πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἀναπτύξεως, ὅστις δὲν εἶνε ὑπέρτερος τῆς ἀνθρωπίνης ἡλικίας. Ὁ θησαυρὸς τῶν γνώσεων τῶν χρόνων ἐκείνων ἦτο τοιοῦτος, ὥστε σχολεῖα συστηματικῶς παρ' ἡμῖν, δὲν ὑπῆρχον· γραμματιστῆς τις μόνον ἐδίδασκε τοὺς νέους νὰ γράφωσι, νὰριθμῶσι καὶ νὰπαγγέλλωσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ποιήματα· ἐλευθέρια δὲ μαθήματα ἦσαν ἡ μουσικὴ καὶ ἡ γυμναστικὴ. Ὡστε οἱ τότε ἄνθρωποι διδασκάλους εἶχον τὰς παραδόσεις τοῦ παρελθόντος, τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ποιητῶν καὶ ὀλίγων πεζογράφων, τὴν λαμπρότητα τοῦ οὐρανοῦ, τῆς γῆς τὴν ποικιλίαν καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους πολιτικὰς, θρησκευτικὰς καὶ ἰδιωτικὰς σχέσεις. Καὶ ὅμως ἐκ τοῦ σχολείου τούτου ἐβλάστησαν τὰ λαμπρότατα προϊόντα· μεγάλοι πολιτικῆς ἥρωες δεξιῶς ἐστρεψαν τὸν οἶκον τῆς πόλεως, ὁ Φειδίας ἐλάξευσε τὰ μάρμαρα τῆς Πεντέλης καὶ ἐμόρφωσε κατὰ τύπους οἰονεὶ ζῶντας ἐναμίλλους πρὸς τὸ ἀνυπέροβλητον τῆς φύσεως καλόν, τὸ δραματικὸν τῶν ποιητῶν κάλλος οὐδέποτε ἔλαμψε τοσοῦτον, ὅσον ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Λίσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλέους, οἱ ἀναξιφόρμιγγες τοῦ Πινδάρου ὕμνοι ἐκελάδησαν γλυκύτερον καὶ ὑψηλότερον πάντων τῶν αἰώνων. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ ἡ ῥητορικὴ, ἣτις ἦτο τὸ μέγιστον τῶν πολιτευομένων ὄπλον, οὐκ ὀλίγην ἐπίδοσιν ἔσχε· ἡ ἀκοή ὠξύνθη ὑπὸ τῆς ὠραιότητος τῆς γλώσσης καὶ τῆς λεπτότητος τῶν ἐκφράσεων· ἀλλ' ὁ χρόνος ὅμως, καθ' ὃν ἔζη ὁ Περικλῆς, δὲν ἀπῆτει μόνον καλλιτεχνικοὺς ῥητορικοὺς τύπους, ἀλλὰ καὶ γνώσεις περὶ πολλῶν πραγμάτων. Διὰ τοῦτο ὁ Περικλῆς προθυμότατα ζητεῖ νὰ διαλέγηται μετὰ τοῦ Ἀναξαγόρου καὶ Πρωταγόρου καὶ ἄλλων πρὸς κτήσιν ποικίλων γνώσεων. Ἡ φιλοσοφία δέ, ἣτις μέχρι τοῦδε ἦτο φυσικοῦ χαρακτῆρος, δὲν ἦτο ἐπαρκὴς εἰς τὴν χρείαν ταύτην· εἶχε δὲ φθάσει εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ μεταβληθῇ.

Ὁ Ἡράκλειτος καὶ ὁ Παρμενίδης ὑπελάμβανον ὅτι, οὔτε πίστιν οὔτε ἀλήθειαν πρέπει νὰ ἀπονέμωμεν εἰς τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐν ἡμῖν γιγνομένας ἀντιλήψεις· διότι τὸ αἰσθανόμενον καὶ τὸ αἰσθητὸν εὐρίσκονται ἀεὶ ἐν διηνεκεῖ ῥοῇ καὶ ἀδιαλείπτῳ μεταβολῇ. Ὁ Ἀναξαγόρας ἄρχοντα τῆς φύσεως ἐνόμιζε τὸν νοῦν, ὅστις ἐπελθὼν διεκόσμησε τὰ πάντα. Αἱ ὑπολήψεις αὗται τῶν εἰρημένων φιλοσόφων, ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Ζήνωνος καὶ ὁ πρακτικὸς βίος τῶν Ἑλλήνων, κυρίως ἐπὶ τοῦ πολέμου τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, προπαρεσκευάσαν τὴν σοφιστικὴν σκέψιν. Ἀλλ' ἂν καὶ ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους ἔλαμπεν, ὅμως σοφ-

δρότατος ἐκρήγνυται πόλεμος κατὰ τῶν αἰωνίων τῆς ἠθικῆς νόμων. Ζωηροτάτην δὲ καὶ πιστοτάτην εἰκόνα τοῦ ἠθικοῦ τούτου πολέμου παρέχει ἡμῖν ὁ πολὺς καὶ βαθὺς Θουκυδίδης. « καὶ ἐπέπεσε πολλὰ καὶ χαλεπὰ κατὰ στάσιν ταῖς πόλεις, γιγνόμενα μὲν καὶ αἰεὶ ἐσόμενα, ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων ᾗ, μᾶλλον δὲ καὶ ἡσυχαιότερα καὶ τοῖς εἶδεσι διηλλαγμένα, ὡς ἂν ἕκασται αἰ μεταβολαὶ τῶν ξυντυχιῶν ἐφιστῶνται· ἐν μὲν γὰρ εἰρήνῃ καὶ ἀγαθοῖς πράγμασιν αἱ τε πόλεις καὶ οἱ ἰδιῶται ἀμείνους τὰς γνώμας ἔχουσι διὰ τὸ μὴ ἐς ἀκουσίους ἀνάγκας πίπτειν. Ὁ δὲ πόλεμος ὑφελὼν τὴν εὐπορίαν τοῦ καθ' ἡμέραν βίαιος διδάσκαλος καὶ πρὸς τὰ παρόντα τὰς ἐργὰς τῶν πολλῶν ὁμοιοῖ· ἐστασίαζέ τε οὖν τὰ τῶν πόλεων καὶ τὰ ἐφυσσερίζοντά που πύσσει τῶν προγενομένων πολὺ ἐπέφερε τὴν ὑπερβολὴν τοῦ καινοῦσθαι τὰς διανοίας τῶν τε ἐπιχειρήσεων περιτεχνήσει καὶ τῶν τιμωριῶν ἀτοπία καὶ τὴν εἰωθυῖαν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων εἰς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τῇ δικαιοῦσει. Τόλμα μὲν γὰρ ἀλόγιστος ἀνδρεία φιλέταιρος ἐνομίσθη, μέλλησις δὲ προμηθῆς δειλία εὐπρεπής, τὸ δὲ σῶφρον τοῦ ἀνάνδρου πρόσχημα, καὶ τὸ πρὸς ἅπαν ξυνετὸν ἐπὶ πᾶν ἀργόν· . . . καὶ τὰς ἐς σφᾶς αὐτοὺς πίστεις οὐ τῷ θεῷ νόμῳ μᾶλλον ἐκρατύνοντο, ἢ τῷ κοινῇ τι παρανομήσαι. »

Δεσπότης λοιπὸν τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν εἶνε ἡ δημοτικὴ ἠθικὴ ἐλευθερία, ἀλλ' ὁ ἀχαλίνωτος ἐγωϊσμός, ἐξ οὗ πέλαγος πολυκύμαντον κακῶν ἐγείρεται, ὁ ἐμφύλιος Ἄρης αἰμοσταγῆς φέρεται πανταχοῦ καίων, δηῶν πυρπολῶν, ἄγων καὶ φέρων, φουσῶν φόνον· φόβοι καὶ ἐλπίδες κυμαίνονται, ἀδιάλειπτος ἐσωτερικὴ ἔρις τῶν *ὀλίγων* καὶ τῶν *πολλῶν*, στάδιον παθῶν ἀνοίγεται μέγα, τὰ θεμέλια τῆς θρησκείας σαλεύονται, πᾶσα ἠθικὴ ἰδέα φυγαδεύεται, οἱ νόμοι ἄρχονται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τὸ κοινὸν ἀγαθὸν δὲν εἶνε ὑπέρτερον τοῦ ἰδίου, οἱ θεοὶ εἶνε πλάσμα φοβουμένης φαντασίας, οἱ ὅρκοι εἶνε λόγοι κενοί, αἱ ἰσχυρότεραι πόλεις πιέζουσι τὰς ἀσθενεστέρας, αἱ συνθήκαι παραβαίνονται, πυκναὶ μεταβολαὶ πολιτευμάτων γίνονται, τῆς δημοκρατίας ἢ ἰσότης χαλᾶ τοὺς δεσμοὺς τῆς ἐνότητος· τὸ πᾶν ὄψιν ἀγριωτάτην παρέχει· πᾶσα ἢ *Ἑλλὰς* στάσεων καὶ φόνων ἐμεστώθη καὶ παντοίας ἄλλης ταραχῆς. Ὁ Θουκυδίδης ἐρμηνεύων τὰ αἷτια τῶν κακῶν λέγει « ἔρος καὶ ἐλπίς ἐν παντὶ ἐνέπεσεν, ὁ μὲν ἡγούμενος, ἡ δ' ἐφεπομένη, καὶ ὁ μὲν τὴν ἐπιβολὴν ἐκφροντίζων, ἡ δὲ τὴν εὐπορίαν τῆς τύχης ὑποθεῖσα, πλεῖστα βλάπτουσι καὶ ὄντα ἀφανῆ κρείσσω ἐστὶ τῶν ὀρωμένων δεινῶν. » Τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς πίστιν ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων αἰτίων ἠφάνισεν καὶ ἡ τέχνη, ἥτις τὸ ἐν τοῖς μαρμάροις ὑποτυπούμενον ἰδεῶδες τῶν θεῶν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐδανείζετο· προσέτι δὲ καὶ

τὸ θέατρον πολλάς ἔσπειρεν ἠθικὰς ἀμφιβολίας. Ἡ Ἀντιγόνη θάπτουσα τὸν ἀγαπητὸν ἀδελφὸν κατὰ τὸ θεῖον δίκαιον, ὅπερ οὐδεὶς οἶδεν εἶναι φάνη, νυμφεύεται τὸν Ἄδην ὡς παραβάτις τοῦ θεοῦ δικαίου, ὁ Σοφοκλῆς ἀμφιβάλλων περὶ τῆς μαντικῆς καλεῖ τοὺς μάντις ἀγύρτας, δολίους καὶ μηχανορράφους, ὁ Εὐριπίδης μεταβάλλει τὸ θέατρον εἰς ἔμμετρον σκεπτικὸν φιλοσοφικὸν διδασκῆριον. Ἐν γένει δὲ ἡ ὅλη ἐποχὴ εἶνε μεταβολὴ πνεύματος καὶ μεγάλης ἐπιδόσεως, οὐδεὶς ταύτην ἠδύνατο νὰ ἀναχαιτίσῃ. Καὶ ἡ φιλοσοφία ἄρα ὑπὸ τοῦτου τοῦ πνεύματος ἔμελλε νὰ καταληφθῇ· ἐγένετο λοιπὸν σκεπτικὴ καὶ ἀρνηθεῖσα τὴν ἀντικειμενικὴν ἀλήθειαν ἀπεφύνατο ὅτι χρημάτων πάντων μέτρον ἄνθρωπος· δεξιώτατος δὲ πολέμιος τῆς δόξης ταύτης εἶνε ὁ Σωκράτης, ὅστις δέχεται μὲν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε μέτρον πάντων χρημάτων, ἀλλ' οὐχὶ ὁ καθ' ἕκαστον, ὡς ἐδόξαζον οἱ σοφισταί, ἀλλ' ὁ καθόλου ἄνθρωπος. Ὑπάρχουσιν ἔλεγεν ὁ Σωκράτης ἀντικειμενικαὶ ἀλήθειαι, ὧν τὸ κῦρος εἶνε αἰώνιον. Τοιαῦτα εἶνε τὰ αἷτια, ἐξ ὧν ἡ φιλοσοφία ἐν ταῖς κεφαλαῖς τῶν σοφιστῶν ἐγένετο σκεπτικὴ.

(ἔπεται συνέχεια).

Περὶ ἀσκήσεως καὶ ἐξετάσεων δημοδιδασκάλων.

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Σ Α΄.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἄρθρα 71 καὶ 72 τοῦ περὶ δημοδιδασκαλίας νόμου τῆς 6ης Φεβρουαρίου 1834, καὶ τὸ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἄρθρου 8 τοῦ ΧΘ΄ νόμου ἐκδοθὲν τὴν 23 Αὐγούστου 1878 ὀργανιστικὸν τῶν προτύπων δημοτικῶν σχολείων ἡμέτερον διάταγμα, καὶ ἐπιθυμοῦντες τὸ μὲν νὰ συντελέσωμεν εἰς βελτίωσιν τῆς διδασκτικῆς μεθόδου ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις, τὸ δὲ νὰ διευκολύνωμεν τὴν πρὸς ἐξέτασιν προπαρασκευὴν τῶν μέχρι τοῦ 1878 ἀναγνωρισθέντων δημοδιδασκάλων διὰ πρακτικῆς αὐτῶν ἀσκήσεως, ἰδόντες τὸ ἄρθρον 3 τοῦ ἡμετέρου διατάγματος τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1879 περὶ μεθόδου διδασκαλίας ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις, ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἡμετέρου ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάτταμεν τάδε:

Ἄρθρ. 1. Πάντες οἱ ἐν δημοσυντηρήτοις ἢ ἰδιοσυντηρήτοις σχολείοις διδάσκοντες δημοδιδάσκαλοι καὶ αἱ δημοδιδασκάλισσαι, πλὴν τῶν πρὸ τοῦ 1862